

List otwarty do Ministra Klimatu i Środowiska Michała Kurtyki w sprawie jego stanowiska dotyczącego nowej Strategii Leśnej UE

Szanowny Panie Ministrze,

Piszemy do Pana w nawiązaniu do wysłanego przez Pana 11 czerwca 2021 listu skierowanego do wiceprzewodniczącego Komisji Europejskiej Fransa Timmermansa oraz komisarzy Wojciechowskiego, Breton, Simson i Sinkevičiusa. W liście przedstawia Pan swoje stanowisko w stosunku do nowej Strategii Leśnej UE, a tym samym poglądy dotyczące ochrony i zarządzania lasami. Zwracamy się do Pana, ponieważ zawarte w liście stwierdzenia wzbudziły nasze zaniepokojenie. W naszej ocenie świadczą one o niedocenianiu przez Pana powagi postępującego kryzysu klimatyczno-ekologicznego oraz poparciu dla rozwiązań, które nie tylko nie przyczynią się do jego powstrzymania, ale będą prowadzić do jego zaostrzenia.

W związku z powyższym prosimy Pana o zapoznanie się z naszym stanowiskiem dotyczącym Pana listu. Co więcej, wzywamy Pana do podjęcia starań, aby implementacja założeń ogłoszonej w lipcu tego roku Strategii Leśnej UE po 2020 r., a także ogłoszonej w zeszłym roku Strategii Bioróżnorodności UE do 2030 r., została w Polsce przeprowadzona w sposób zapewniający skuteczną ochronę lasów, odpowiadającą wyzwaniom postępującego kryzysu klimatyczno-ekologicznego, a w szczególności do:

- **natychmiastowego zaprzestania wycinek we wszystkich zachowanych w Polsce starodrzewach o charakterze naturalnym, w tym w Puszczy Karpackiej, Boreckiej i Białowieskiej a następnie objęcia ich ochroną ścisłą w ramach rezerwatów przyrody i parków narodowych;**
- **wyłączenia z użytkowania gospodarczego przynajmniej 20% wszystkich lasów w Polsce;**
- **dostosowania prowadzenia gospodarki leśnej w pozostałych lasach do prawa krajowego i unijnego, a także wymogów ochrony przyrody, m.in. poprzez ponowne podporządkowanie gospodarki leśnej wymogom ochrony gatunkowej, zaprzestanie prowadzenia wycinek w okresie lęgowym ptaków, ograniczenie chemizacji leśnictwa, ograniczenie stosowania zrębów zupełnych a także ustanowienie instytucjonalnego i społecznego nadzoru nad gospodarką leśną, poprzez egzekwowanie wymogu posiadania przez nadleśnictwa zatwierdzonych, możliwych do zaskarżenia w sądzie Planów Urządzenia Lasu.**

Aby uniknąć najgorszych skutków zmiany klimatu i nie dopuścić do nadmiernego wzrostu globalnych temperatur, świat musi jak najszybciej odejść od spalania paliw kopalnych oraz lepiej chronić naturalne ekosystemy. Lasy to jedne z najważniejszych ekosystemów, które mogą pomóc człowiekowi w walce z kryzysem klimatycznym i jego skutkami. Magazynują one ilość węgla, która porównywalna jest do tej zawartej w atmosferze ziemskiej. Wiążąc znaczną (nawet 30%) część antropogenicznych emisji dwutlenku węgla, spowalniają podwyższanie się średnich temperatur na Ziemi. Są ostojami zagrożonej na globalną skalę różnorodności biologicznej, szacuje się, że nawet 80% gatunków organizmów lądowych związana jest właśnie z ekosystemami leśnymi. Pomagają nam również w adaptacji do już obserwowanych zjawisk związanych ze zmianami klimatu, chociażby regulując stosunki wodne, a co za tym idzie – ograniczając dotkliwość zarówno susz jak i powodzi. Oczyszczają powietrze, zapewniają wypoczynek, dostarczają surowca – sposobów w jakie lasy przyczyniają się do dobrobytu człowieka jest wiele.

Aby mimo postępujących globalnych zmian klimatycznych i rosnącej presji człowieka na środowisko lasy wciąż pełniły wszystkie te funkcje, konieczne jest zapewnienie im właściwej ochrony. Poniżej odnosimy się do zawartych w Pana liście stwierdzeń, tłumacząc, dlaczego uważamy je za niepokojące z perspektywy konieczności dostosowania sposobu zarządzania lasami w Polsce do wymogów walki z kryzysem klimatyczno-ekologicznym.

[...] dokument ten [Strategia Leśna UE po 2020 – przyp. autorów] powinien zapewnić kontynuację sprawdzonej już wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej [...].

Wg sprawozdania z postępu wdrażania dyrektywy siedliskowej w Polsce za lata 2013–2018 gospodarka leśna jest największym zagrożeniem dla występujących w Polsce leśnych siedlisk Natura 2000. Stan prawie połowy z tych siedlisk (48%) oceniony został za niewłaściwy a stan niemal jednej trzeciej (28%) uległ w tamtym okresie pogorszeniu. Jednocześnie stan żadnego z siedlisk leśnych Natura 2000 nie zanotował pozytywnego trendu. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest postępująca intensyfikacja gospodarki leśnej w Polsce. W ciągu ostatnich 30 lat ilość pozyskiwanego drewna wzrosła w Polsce ponad dwukrotnie. Wycinki wkraczają w najcenniejsze, nieobjęte jeszcze skuteczną ochroną kompleksy leśne, takie jak Puszcza Białowieska, Puszcza Karpacka, Puszcza Borecka czy Puszcza Świętokrzyska.

[...] Propozycja zwiększenia powierzchni starodrzewów zawarta w Strategii Bioróżnorodności, wydaje się nie do końca zgodna z celami klimatycznymi. W warunkach polskich zdolność pochłaniania CO₂ przez lasy maleje wraz z wiekiem drzewostanów. [...]

Ochrona starodrzewów i lasów pierwotnych to jedna z najefektywniejszych strategii walki z postępującymi zmianami klimatu. Wszystkie one powinny bezwzględnie zostać objęte ścisłą ochroną a dodatkowo powinniśmy dążyć do zwiększenia obszaru starodrzewów poprzez wyłączanie z gospodarki starszych drzewostanów mających potencjał renaturyzacji.

Lasy pierwotne i starodrzewy magazynują więcej węgla na tej samej powierzchni niż inne lasy w podobnych warunkach. Na skutek wycinek, zakumulowany w takim lesie węgiel zostaje uwolniony do atmosfery. Węgiel uwalniany jest do atmosfery nie tylko z wyciętych drzew, ale też z gleby, w której w naszych warunkach klimatycznych znajduje się

połowa lub nawet większość węgla związanego w ekosystemie leśnym. Na skutek prac przy pozyskaniu drewna do atmosfery uwolnione może być do 8% węgla skumulowanego przez stulecia w glebie starego lasu. Stare lasy nie przestają także pochłaniać węgla. Prowadzone w ostatnich latach badania wskazują na to, że po osiągnięciu dojrzałości lasy kontynuują, nawet przez następne kilkaset lat, magazynowanie węgla w drzewach, martwym drewnie oraz glebach.

[...] Wprowadzenie ochrony ścisłej na obszarach leśnych, rozumianej jako brak ingerencji człowieka, a więc zaniechanie działań ochronnych i sanitarnych, zwiększa ryzyko wystąpienia niekorzystnych procesów wielkopowierzchniowych, także o charakterze transgranicznym. [...]

Nie precyzuje Pan jakie „procesy wielkopowierzchniowe” mogą wystąpić z większym prawdopodobieństwem w lasach objętych ochroną ścisłą. Ze względu na częste przywoływanie tego argumentu przez przeciwników zwiększania powierzchni obszarów ściśle chronionych, zakładamy, że stwierdzenie to odnosi się do możliwości masowego pojawienia się owadów (kambiofagów i foliofagów) prowadzącego do zamierania lasów na dużych powierzchniach. Najbardziej rozpoznawalnym gatunkiem z tej grupy jest kornik drukarz, którego masowe pojawienie się (gradacja), doprowadziło do zamierania na dużą skalę świerków m.in. w Puszczy Białowieskiej, Tatrach czy Beskidzie Żywieckim. Przebieg gradacji we wspomnianych obszarach dowodzi, że to raczej postępujące zmiany klimatyczne oraz przekształcanie lasów naturalnych w jednogatunkowe monokultury niż zaniechanie aktywnej gospodarki leśnej były przyczyną wielkoobszarowych zaburzeń. Zarówno w Tatrach jak i w Beskidzie Żywieckim nie udało się zatrzymać rozprzestrzeniania kornika drukarza, mimo podjęcia intensywnych działań polegających na wycinaniu i wywożeniu zasiedlonych przez niego drzew. W Puszczy Białowieskiej gradacja wygasła sama, również w rezerwacie ścisłym Białowieskiego Parku Narodowego, gdzie nie podjęto żadnych działań mających na celu jej zatrzymanie, a świerk wciąż ma istotny udział w składzie gatunkowym tamtejszych lasów. Należy również dodać, że nawet po zamarcu drzew na dużym obszarze po wielkoobszarowym zaburzeniu, objęcie obszaru ochroną ścisłą z punktu widzenia ochrony przyrody wciąż jest dobrym rozwiązaniem. Dowodem na to są m.in. las „Szast” w Puszczy Piskiej oraz Las Bawarski w Niemczech, gdzie podobne działanie pozwoliło na naturalną regenerację lasu skutkującą wielogatunkowym, różnorodnym lasem w miejscu wcześniejszej monokultury.

[...] W polskich warunkach podstawą wielofunkcyjnej gospodarki leśnej są plany urzędzenia lasu uwzględniające zadania ochronne, takie jak ochrona leśnej różnorodności biologicznej. [...] Plany są opracowywane i realizowane systematycznie w kolejnych okresach dziesięcioletnich [...].

Zgodnie z prawem wszystkie lasy Skarbu Państwa będące w zarządzie Lasów Państwowych (76.9% lasów w kraju) powinny być gospodarowane w oparciu o Plany Urzędzenia Lasu (PUL). Opublikowany niedawno raport Pracowni na rzecz Wszystkich Istot „Lasy poza kontrolą” wykazał jednak, że w pierwszym kwartale 2021 r. 780 tys. ha lasów w zarządzie Lasów Państwowych (ponad 10% lasów publicznych), nie posiadało zatwierdzonych Planów Urzędzenia Lasu (PUL), a mimo to prowadzono w nich wycinki. W ciągu 14 miesięcy (1.01.2020–17.03.2021) na terenie 38 spośród 46 nadleśnictw analizowanych w raporcie,

pozyskano ponad 2 mln m³ drewna mimo braku zatwierdzonych PULi. Cięcia prowadzone były także w oparciu o PULe które zostały negatywnie zaopiniowane przez organy ochrony środowiska, w tym we fragmentach lasu, które w opinii tych organów powinny być zostać wyłączone z użytkowania ze względu na ich wyjątkową wartość przyrodniczą. Dodatkowo cięcia prowadzone były na długo zanim nawet zaczęły się wymagane przez prawo konsultacje społeczne projektów PUL, a wyniki tych konsultacji praktycznie zawsze ignorowane były przez Lasy Państwowe. Wszystkie opisane problemy nie dotyczą jedynie analizowanego okresu a są zakorzenione w wadliwym prawie krajowym i wewnętrznych regulacjach Lasów Państwowych. Dowodem na to, jest fakt iż przeprowadzona ponad 10 lat temu kontrola Najwyższej Izby Kontroli, wykazała, że we wrześniu 2010 r. 52 nadleśnictwa nie dysponowały zatwierdzonymi Planami Urządzenia Lasu

[...] pozwoliły one [PULe - przyp. autorów] na zwiększenie zasobów leśnych o około 50% w ciągu 30 lat, przy jednoczesnym zwiększeniu powierzchni objętej różnymi formami ochrony przyrody [...] Ekosystemy leśne są najcenniejszym i najczęściej reprezentowanym składnikiem wszystkich form ochrony przyrody. [...] Rezerwaty przyrody zajmują 123,5 tys. ha, z czego prawie 106 tys. ha znajduje się w lasach.

Jedynie ok. 3% lasów w Polsce objęte jest skuteczną ochroną w parkach narodowych i rezerwach. Od ponad 20 lat nie powstał w Polsce żaden park narodowy a powierzchnia lasów objętych ochroną rezerwatową zwiększyła się w Polsce w ostatnich 12 latach o 900 ha (co odpowiada 0,01% powierzchni polskich lasów). Jednocześnie świat nauki nawołuje do drastycznego zwiększenia powierzchni obszarów chronionych (50% obszarów lądowych na Ziemi powinno zostać objętych ochroną do 2050 r.), jeśli mamy zatrzymać postępujące zmiany klimatu i utratę bioróżnorodności. Zmiany klimatu przyśpieszają, tymczasem proces tworzenia obszarów chronionych w Polsce stoi w miejscu. Podawane przez Pana dane dotyczące wzrostu zasobności lasów są mocno wybiórcze. Nie można ich rozpatrywać bez przyjrzenia się, jaka część rocznego przyrostu drzew w polskich lasach jest wycinana. A ten stosunek od lat się pogarsza. Obecnie jest to już ponad 70%. Zgodnie z raportem Greenpeace¹ ograniczenie wycinek do połowy rocznego przyrostu w krajach UE pozwoliłoby rocznie absorbować europejskim lasom blisko 250 mln ton CO₂ więcej.

[...] Realizacja celów energetycznych i klimatycznych UE, w szczególności w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii sprawia, że biomasa drzewna jest najczęściej wykorzystywanym surowcem w energetyce odnawialnej, którego stabilne dostawy gwarantuje zrównoważona gospodarka leśna. [...]

Wykorzystanie biomasy drzewnej (w szczególności specjalnie na ten cel pozyskiwanej w lasach) do wytworzenia energii nie pomoże zażegnać kryzysu klimatyczno-ekologicznego, a wręcz przyczyni się do jego zaostrenia. W horyzoncie czasowym istotnym z punktu widzenia celów klimatycznych (30 lat) ilość dwutlenku węgla emitowana na skutek wytworzenia tej samej ilości energii jest wyższa, jeśli produkowana jest ona z biomasy drzewnej niż gdyby wytworzyć ją przez spalanie paliw kopalnych (w tym węgla). Dodatkowo, popieranie wytwarzania energii z biomasy drzewnej prowadzi do zwiększenia popytu na drewno a co za tym idzie zwiększenia ilości wycinek i wzmożenia zagrożeń dla bioróżnorodności

¹ <https://www.greenpeace.org/eu-unit/issues/nature-food/45332/study-eu-forests-could-absorb-twice-as-much-co2/>

związanej z ekosystemami leśnymi. Spalanie drewna zwiększa również zanieczyszczenie powietrza, którego jakość w Polsce już teraz jest najgorsza spośród wszystkich krajów Unii Europejskiej.

Liczymy na to, że przedstawiona przez nas argumentacja przekonała Pana do zmiany podejścia do zarządzania lasami w Polsce. Prosimy o ustosunkowanie się do naszego stanowiska w formie pisemnej.

Z poważaniem,
w imieniu niżej podpisanych organizacji
Radostaw Ślusarczyk
prezes zarządu Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot

PREZES PNRWI
Ślusarczyk
Radostaw Ślusarczyk

Sygnatariusze

1. Dolnośląski Ruch Ochrony Przyrody
2. Fundacja Aeris Futuro
3. Fundacja Albatros
4. Fundacja Aquila
5. Fundacja Dzika Polska
6. Fundacja EkoRozwoju
7. Fundacja Niech Żyją!
8. Fundacja Otwarty Plan
9. Fundacja Psubraty
10. Fundacja Szkatułka
11. Greenpeace Polska
12. Green REV Institute
13. Klub Gaja
14. Lasy i Obywatele
15. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
16. Opolskie Towarzystwo Przyrodnicze
17. Sadyba – Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony Krajobrazu Kulturowego Mazur
18. Stowarzyszenie Carpatica
19. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot
20. Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA
21. Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Wspólna Ziemia”
22. Towarzystwo dla Natury i Człowieka
23. Towarzystwo na rzecz Ziemi

